

Partijen schrijven programma's

Caroline Gennez, Frederiek Vermeulen,
Vincent Van Peteghem en Marjolein Meijer

Inleiding

Steven Van Hecke (KU Leuven)

Hoe drastisch het aanschijn van de politiek de voorbije decennia ook is veranderd, partijprogramma's lijken bij verkiezingen te horen zoals politieke partijen bij een moderne democratie. Er wordt wel eens geopperd dat (geschreven) partijprogramma's *passé* zijn, zeker in een tijdperk waarin de audiovisuele media dominant zijn en de sociale media hun opmars gestaag verderzetten, maar de eerste partij die het aandurft om in het strijdperk te treden zónder moet blijkbaar nog opgericht worden. Meer nog, programma's lijken net het *sérieux* van politieke partijen te moeten versterken; partijen die regelmatig belaagd worden door de kiezer of zich tijdens verkiezingscampagnes zelf te kijk zetten. Goed dat er dan toch iets op papier staat. Dergelijke documenten tonen dan dat politieke bewegingen grondig hebben nagedacht over hun voorstellen, dat deze voorstellen een coherent geheel vormen, eventueel de kostprijs inclusief (zoals dat in Nederland wordt nagerekend door het Centraal Planbureau (CPB) en waar in Vlaanderen traditioneel bij elke verkiezingen voor wordt gepleit – al even traditioneel komt daar niets van in huis).

De vraag of partijprogramma's het verschil maken bij verkiezingen is trouwens een beetje naast de kwestie. Tijdens de campagne fungeren ze veeleer op de achtergrond – tenzij bepaalde *formats* zoals een stemwijzer of -test partijen dwingen veel aandacht te besteden aan hun strijdpunten – en komen dikwijls pas op de voorgrond bij de zoektocht naar een regeerakkoord. Partijprogramma's fungeren dan als leidraad voor de partijleiding tijdens dikwijls moeilijke regeringsonderhandelingen.

Het opstellen van een nieuw programma is een terugkerende maar cruciale etappe in het politieke leven van elke partij. Steeds opnieuw wordt een partij immers gedwongen om na te denken over de samenhang tussen haar basisprincipes en de toepassing ervan in de politieke actualiteit. In functie van aankomende verkiezingen frissen politieke partijen hun programma op, maar soms doen ze dat ook om zich te herbronnen, bijvoorbeeld na een electorale nederlaag of omdat door een lange periode van regeringsdeelname de macht te veel op de voorgrond is getreden ten koste van de ideeën. Deze ideologische manifesten kunnen ook dienen om standpunten te formuleren op nieuwe beleidsdomeinen zoals de klimaatopwar-

ming of omdat de actualiteit hen dwingt kleur te bekennen in een bepaalde kwestie, zoals de sanering van de openbare financiën in het kader van de eurocrisis. In andere gevallen komt een nieuw partijprogramma tevoorschijn omdat er een nieuwe partijvoorzitter aantreedt.

Soms neemt die partijvoorzitter de pen zelf ter hand; in andere gevallen wordt het werk voorbereid door een raad van wijzen, externe experts of academici (politieke wetenschappers inclusief). Na zo'n brainstorming volgen dan normaliter een ontwerpprogramma, een consultatieperiode enz. Traditioneel beslist een partijcongres over de finale tekst, maar *en cours de route* kunnen allerlei spelers hun zegje doen. Dikwijls nodigt de partijleiding hen daar expliciet toe uit. Tegelijk dienen deze programma's om inhoudelijke conflicten te beslechten, nieuw personeel te selecteren of om het imago op te krikken.

In Vlaanderen legden de partijen de voorbije maanden veel activiteit aan de dag. Bijna elke partij of partijvoorzitter beviel van een nieuw programma. Zo lanceerde Open Vld-voorzitter Gwendolyn Rutten in het najaar van 2013 'De geëngageerde burger', terwijl de N-VA maandenlang toewerkte naar haar programmacongres 'Verandering voor vooruitgang'. In deze rubriek laten we drie andere partijen aan het woord, telkens met een complementair profiel.

Caroline Gennez bijt de spits af met een verhaal over de zoektocht van de Europese sociaaldemocraten naar een gemeenschappelijke visie. Als oud-voorzitter van de Vlaamse socialisten was het haar taak om op basis van haar ruime politieke ervaring binnen de sp.a een nieuwe

visie op papier te zetten en daarmee de boer op te gaan binnen de Europese sociaaldemocratie. Ze beschrijft uitvoerig de politieke context, de keuzes die in dat programma werden gemaakt alsook het proces dat tot dit resultaat heeft geleid. Als volbloed politica aarzelt ze niet zich af te zetten tegen haar politieke tegenstrevers, 'nationalistische regionalisten' inclusief, en toont ze zich strijdvaardig. Klaar voor de campagne, na het schrijven van een nieuw basisprogramma.

CD&V-ers Frederiek Vermeulen en Vincent Van Peteghem daarentegen zijn neofieten in het genre. Ze waren lid van Innesto30, een *ad hoc*-werkgroep van 30 *high potentials*, die de opdracht kreeg een nieuw programma te schrijven voor de Vlaamse christendemocratie. Hun analyse besteedt ruim aandacht aan de interne werkzaamheden van Innesto30 en de (zoektocht naar een) plaats binnen CD&V. Terugblikkend op deze ervaring zijn ze niet alleen zelfkritisch maar ook kritisch voor de partijtop. Ze laten duidelijk zien op welke manieren 'Operatie Innesto' verschillend was van een klassiek traject. Op basis van hun analyse wordt duidelijk dat deze methode specifieke kansen genereert maar tegelijk ook haar limieten kent, vooral wanneer de 'interne' logica het moet afleggen tegen de 'externe' doelstellingen die de partij voorop heeft gezet.

Marjolein Meijer, doctor in de politieke wetenschappen en als internationaal secretaris van GroenLinks ook praktijkpolitico, vult het rijtje aan. Zij legt in haar analyse enkele Nederlandse accenten. Na een verwijzing naar het lokale niveau schrijft ze vanuit haar recente praktijkervaring over de totstandkoming

van het Europees programma van Groen-Links en de Europese Groene Partij. Ook zij schenkt aandacht aan het proces, de inhoud en de strategie achter zo'n verkiezingsprogramma. Ze gaat in dialoog met haar Vlaamse sp.a- en CD&V-collega's. Op die manier worden enkele verschilpunten onderstreept maar tegelijk vallen de grote gelijkenissen op, zoals de ondersteunende rol van de studiedienst/het wetenschappelijke bureau en de spanning tussen interne en externe functies van partijprogramma's.

Revelerend maar tegelijk niet bijzonder verrassend is dat zij de academische beschouwingen over partijdemocratie en politieke ideologieën, die ze goed kent uit haar wetenschappelijke loopbaan, toch enigszins vreemd vindt aan de realiteit zoals ze die nu vanop de eerste rij meemaakt. Welaan dan, zo'n schriftelijke dialoog kan deze twee werelden wat dichter bij elkaar brengen: politici krijgen de kans te reflecteren over wat vanuit hun standpunt evident lijkt en wetenschappers kunnen zich een beetje toegang verschaffen tot informatie en inzicht 'inside the black box'.

De eerste Europese sociaaldemocratische beginselverklaring

Caroline Gennez (sp.a)

In juni van vorig jaar keurden de Europese sociaaldemocraten op een conferentie in Bulgarije unaniem en voor het eerst in de geschiedenis een gemeenschappelijke beginselverklaring goed. De tekst

geeft een beeld van waar de 28 partijen het komend decennium naartoe willen. De beginselverklaring is deel van het vernieuwingsproces van de PES, de overkoepelende partij van sociaaldemocraten. Net als in Vlaanderen was de Europese sociaaldemocratie in tijden van economische crisis op zoek naar een nieuwe adem. Na de tegenvallende Europese verkiezingen van 2009 trok de PES een vernieuwingsoperatie op gang om een antwoord te bieden aan de uitdagingen van de toekomst.

De beginselverklaring was de tweede stap in dat proces. In 2011 had de PES reeds een korte maar krachtige *Declaration of Principles* uitgewerkt. Die verklaring is gebaseerd op vijf dragende waarden: vrijheid, democratie, gelijkheid, rechtvaardigheid en solidariteit. In juni 2013 werd de tweede stap afgerond: de goedkeuring van een *Fundamental Programme* of beginselverklaring voor de Europese sociaaldemocratie. Op basis van de vijf waarden wordt in de beginselverklaring een nieuwe 'Sociale Deal' voorgesteld voor een Europa dat een 'Unie van Solidariteit' moet worden. Centraal staat het streven naar een nieuwe politieke economie: een stakeholderseconomie op mensmaat als alternatief voor het huidige financiële aandeelhouderskapitalisme. De beginselverklaring vertelt dus waar de sociaaldemocratie voor gaat. De bedoeling is dat elke modale Europeaan kan begrijpen en voelen waarom een ander Europa nodig is. Het gaat ons immers niet om 'meer of minder Europa', maar om welk Europa we willen.

De PES is zo de eerste Europese partij die een gespierd toekomstverhaal formuleert over waar het met Europa, haar

lidstaten, regio's en vooral haar burgers naartoe moet. In het verleden hebben de sociaaldemocraten kansen laten liggen om een socialer en rechtvaardiger Europa te verankeren. De derde weg van Schröder en Blair is zelfs mee verantwoordelijk voor een aantal van de socio-economische problemen van vandaag. Dat besef is er, ook bij Schröder intussen. Voor het eerst sinds lang trekken we echter opnieuw aan hetzelfde zeel. Met de tekst wil de PES de crisissfeer in Europa overstijgen en een alternatief bieden voor de strenge besparingspolitiek. De Unie van de toekomst staat immers symbool voor meer dan de euro, bezuinigingen en vrij verkeer van personen. Met de nieuwe beginselverklaring schaarde de Europese sociaaldemocratie zich eensgezind rond een coherent verhaal. Een verhaal dat Europees, nationaal en lokaal bruikbaar is. Net omdat het een duidelijk kader voor maatschappelijke analyse en politieke actie biedt.

In 2012 vroegen toenmalig PES-voorzitter Poul Nyrup Rasmussen en fractievoorzitter in het Europees Parlement, Martin Schulz, of ik de pen van deze nieuwe beginselverklaring wilde vasthouden. Zowel de sociaaleconomische context als de aanloop naar de belangrijke Europese verkiezingen van mei 2014 overhaalden me om dit te doen. Het afgelopen jaar heb ik dan ook dit intensieve proces in goede banen mogen leiden, in overleg met alle partijen die lid zijn van de PES, hun militanten, het middenveld en diverse Europese denktanks. De vernieuwingsprocessen van de lidorganisaties, zoals het ideologisch congres van mijn eigen sp.a in juni 2013, hebben naar eigen inzicht en context kunnen tanken uit het Europese poli-

tiek-filosofische denk- en schrijfwerk. Het *Fundamental Programme* wordt nu overigens vertaald in een manifest dat de basis zal zijn voor de Europese verkiezingscampagne van de sociaaldemocraten.

Het proces

Het was lang geen eenvoudig proces om alle neuzen in dezelfde richting te krijgen. We hebben het immers over een diverse groep waarvan zowel het Britse Labour als het Griekse Pasok deel uitmaken, zowel de Zweedse *Sveriges socialdemokratiska arbetareparti* als de Bulgaarse socialisten. Hoe de Nederlandse PvdA of de Deense sociaaldemocraten tegenover besparingen staan, verschilt grondig van de houding van hun Spaanse en Portugese collega's. Zij hebben het momenteel niet enkel economisch harder te verduren, maar zijn ook veel meer socialist dan sociaaldemocraat. Het temmen van de markten kan er op veel meer bijval rekenen dan de *flexicurity* op de arbeidsmarkt waar de noorderlingen voor pleiten. Uiteindelijk vonden we consensus op grond van onze waarden. De economie moet ten dienste staan van de samenleving, niet omgekeerd. De stakeholderseconomie belichaamt met andere woorden goed de nieuwe politieke economie die links in Europa voor ogen heeft. Een economie waar elke belanghebbende een zeg in heeft, op gelijke voet. Vrijheid en gelijkheid zijn de basis van een goed werkende markt. Die is er alleen als alle partners in die markt gelijkwaardig zijn en in vrijheid kunnen beslissen.

Een mooie discussie was die over het doel van de progressieve politiek. Als uit-

gangspunt nam ik de notie van het goede leven zoals beschreven door de Skidelsky's in hun inspirerend werk *Hoeveel is genoeg?*. Een goed leven moet volgens de auteurs bestaan uit gezondheid, zekerheid, een goed sociaal netwerk en nuttig ingevulde vrije tijd. Niet alleen taalkundig viel men bijvoorbeeld langs Duitse en Franstalige kant over het concept van het goede leven – te veel *bon vivant*, te weinig rekening houdend met tegenspoed. Consensus vond ik pas door het doel aan het middel te koppelen: emancipatie en *empowerment* van iedereen en van kansengroepen in het bijzonder. Dat moet leiden tot een vervullend leven, een *fulfilling life* in plaats van *the good life*.

Naast noord-zuid- en sociaaldemocratisch-socialistische verschillen speelde de klassieke tweespalt tussen de meer eurokritische partijen als Labour en de Poolse kameraden tegenover de meer federalistische Belgen van zowel sp.a als PS. Verder zijn er structurele gebreken die overstegen moeten worden. Zoals bij de delegaties uit Roemenië, Bulgarije en Hongarije, landen waar de rechtsstaat zwakker is en persvrijheid beperkt wordt. Zij grepen de tekst aan om de belofte van zich in te schakelen bij de rest van Europa als goed functionerende democratie en rechtsstaat kracht bij te zetten, wat niet zelden in tegenspraak was met wat zich op het terrein afspeelde. Tot slot was er de uitbreiding. Partijen aan de buitengrenzen, bijvoorbeeld de Poolse sociaaldemocraten, pleitten voor steun aan de Arabische Lente en zelfs de mogelijke toetredingsoptie van sommige Maghreb- en Machreklanden, terwijl hun agenda het plan bevatte om de deur langzaam te openen naar hun eigen buurlan-

den Oekraïne en Wit-Rusland. Die dubbele agenda moet je als onderhandelaar altijd doorzien.

Om die inhoudelijke tegenstellingen te overstijgen is natuurlijk een methode nodig. Verschillen in politieke cultuur en denken moeten zoals in elke Europese oefening overstegen worden, zonder te vervallen in een boodschap van de laagste gemene deler. Het beslissingsproces was Europees *pur sang*. Net zoals in de Raad van de Europese Unie vaardigden onze leden vertegenwoordigers af in een adviescomité, dat zin per zin de tekst besprak en amendeerde. Zeven keer in totaal vergaderde het comité over een periode van tien maanden. Vlak voor de laatste twee vergaderingen deed ik een ronde langs de hoofdsteden om de moeilijkste punten uit te klaren en eensgezindheid te vinden over de basisconcepten. Echte Europese diplomatie dus. In de laatste fase ging de tekst naar een hoger politiek niveau, dat van de internationale secretarissen van de partijen die de overgebleven amendementen uitklaarden. Uiteindelijk waren het de leiders zelf die de tekst in Sofia unaniem aannamen. Van werkgroep naar Europese Raad: het hele Europese parcours doorlopen.

De Europese belofte

Het resultaat mag er wezen. De tekst zet de mensen op de eerste plaats. Het Europa van de rechterzijde is dat van de lobbyisten van het grootkapitaal. We zetten ons met deze beginselverklaring duidelijk af tegen die rechtse Europese agenda. De mensen verwachten dat Europa hun een

eerlijke kans geeft op een beter leven, voor henzelf en bovenal voor hun kinderen. Mocht elke baby de keuze hebben waar hij geboren wil worden, ongeacht zijn aangeboren talent, dan kiest hij West-Europa. Hier heb je de hoogste welvaart en levensstandaard, de beste sociale bescherming, toegankelijk onderwijs voor iedereen, een goede gezondheidszorg en de grootste sociale mobiliteit. Onze huidige welvaart en levenskwaliteit zijn grotendeels gebouwd op sociaaldemocratische waarden: democratie, gelijkheid, vrijheid, rechtvaardigheid en solidariteit. Omdat we geloven en zien dat die waarden en principes ons samen vooruit brengen.

De vraag die we ons stelden bij het opmaken van de beginselverklaring is niet of we meer of minder Europa willen, maar wel wat voor een Europese Unie we willen. De analyse werd gemaakt dat de Unie momenteel vooral economisch en monetair gericht is. De wijze waarop de economische crisis is aangepakt, is daar een voorbeeld van. Er was enkel plaats voor harde economische maatregelen: besparen, bezuinigen en de afbraak van sociale verworvenheden. Hierdoor zouden we weer competitief worden. Door de dogmatische focus op besparingen verliezen we echter stilaan ons competitief voordeel op het gebied van kwalitatief hoogstaande producten met hoge toegevoegde waarde. De negatieve effecten van globalisering worden door het huidig beleid versterkt, terwijl Europa's positie in de wereld verzwakt.

De crisis van de afgelopen jaren is niet enkel economisch. Door zo'n beleid verliest de Unie ook stelselmatig steun bij haar bevolking. Het vertrouwen in de

Europese instellingen was nog nooit zo laag. Europa moet de mensen opnieuw toekomstperspectief bieden. Enkel dan zal het vertrouwen volgen. De Europese sociaaldemocraten willen er opnieuw voor zorgen dat Europa voor haar burgers die Europese belofte kan waarmaken. De belofte van een beter leven voor elke nieuwe generatie en de belofte van een progressief, meer gelijk en meer welvend Europa. Een Europa met kwaliteitsvolle banen en een stevig vangnet voor als het misloopt. Europa moet de welvaartstaat uitbouwen en reële inhoud geven aan de sociaaldemocratische leuze dat de Unie sociaal zal zijn of niet zal zijn.

Een ander Europa, een solidaire Unie

De EU van de toekomst staat symbool voor meer dan de euro, bezuinigingen en vrij verkeer van personen. In een economisch, sociaal en cultureel geglobaliseerde en geconnecteerde wereld moet de EU het publieke referentiekader zijn waarin mensen zich herkennen en beschermd weten. Pas dan zullen alle Europese burgers zich ook échte Europeanen voelen. Rechtse en linkse populistten in Nederland, Italië, Finland, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk overladden het anonieme 'Brussel' graag met alle zonden van Israël. In hun analyse hebben ze niet eens altijd ongelijk. Maar de sociaaldemocratie moet zich verzetten tegen zij die verkondigen dat alle heil in een globale wereld kan komen van almaar kleinere verbanden. Regionalistische nationalistten in Vlaanderen, Spanje en Schotland jut-

ten mensen op, maar hebben geen antwoorden op de mondiale uitdagingen van vandaag en bieden geen concrete oplossingen voor morgen. In de huidige context hebben mensen nood aan vaste ankerpunten, maar evengoed aan openheid en een weidse blik. De sociaaldemocratie staat voor een beslissend moment in haar geschiedenis. Als we, in de geest van Jean Monnet en Karel Van Miert, het Europese project opnieuw als een verbindend idee willen kunnen claimen, moeten we de architectuur ervan grondig herzien en bovenal de mensen aan onze kant krijgen.

Structuren, of het nu de overheid of de markt, de monarchie of de republiek, de Europese Commissie, het land België of de deelstaat Vlaanderen is, mogen nooit een doel op zich zijn. Elke organisatievorm is een middel om doelstellingen te realiseren die de samenleving wenselijk acht. De definitie en realisatie van die doelstellingen is waar deze beginselverklaring onze partijen toe wil aanzetten. We spreken mensen individueel aan met een discours van rechten en vrijheden. Maar we aarzelen niet om de Europese Unie te beschouwen als een moreel kader waarin iedere burger, lidstaat en regio met een ander verbonden is en dus ook verantwoordelijkheid draagt.

We willen de EU opnieuw laten aanknopen bij zijn oorspronkelijke missie: een Unie van vrede, voorspoed en vooruitgang zijn. De vijf hogergenoemde basiswaarden vormen het nieuwe kompas voor de sociaaldemocratie: vrijheid, democratie, gelijkheid, rechtvaardigheid en solidariteit. Daarmee kunnen we het roer op drie domeinen omgooien. Op de waarden vrijheid en democratie grondvesten

we een nieuwe politieke economie: een stakeholderseconomie op mensenmaat als alternatief voor het huidige financiële aandeelhouderskapitalisme. Op de waarden rechtvaardigheid en gelijkheid bouwen we een nieuw model van sociale rechtvaardigheid. Die nieuwe Sociale Deal moet groeiende ongelijkheid tussen burgers, fragmentatie tussen lidstaten en verarming van de hele EU tegengaan en voorkomen. Dit impliceert het onvervreemdbaar recht van elke Europeaan op een goed leven in een eerlijke samenleving. Sleutels voor dat nieuwe model zijn onder meer een kwaliteitsvol en flexibel onderwijssysteem en goed betaalde, kwaliteitsvolle jobs voor iedereen. Een doorgedreven progressieve politiek in het onderwijs en op de arbeidsmarkt zal onze welvaartsstaten versterken en moderniseren. Tot slot is onze basiswaarde solidariteit uiteraard de kern voor het toekomstige Europa als een Unie van Solidariteit. De Europese Unie van Solidariteit moet haar plaats op het internationale toneel afdwingen. In een multipolaire wereld met sterke politiek-economische blokken zoals de Verenigde Staten en China, moet de EU zich sterker en met één stem profileren. Inzake internationale samenwerking profileert de EU zich als de sterkste pleitbezorger van een eerlijker spreiding van inkomen, vermogen en macht. De mondiale kloof moet worden gedicht. Dit betekent dat geen enkele internationale actie vanuit de EU het recht mag ondermijnen op zinnvolle en goed betaalde kwaliteitsjobs, degelijk onderwijs, klassieke sociale zekerheid en gelijkheid van man en vrouw in de rest van de wereld. De EU zal binnen internationale afspraken in het kader van

de VN haar verantwoordelijkheid nemen in de strijd voor vrede en sociale rechtvaardigheid in de hele wereld. De ogen sluiten voor drama's als dat in Syrië is een Europese Unie van vrede, vooruitgang en voorspoed onwaardig. De EU moet een voorbeeld zijn als vredebestichter en een voortrekker inzake wederopbouw van gemeenschappen na conflict. Dat was haar historische opdracht. Die moet ze ook in de globale wereld oprecht vervullen.

Vooruit naar 25 mei

De boodschap van de beginselverklaring is duidelijk. Europa toont aan dat samenwerken het verschil maakt. Wanneer dat niet gebeurt, gaan we er met z'n allen op achteruit. Er is dus geen toekomst voor de Unie tenzij ze sociaal is.

Die principes worden momenteel vertaald in een verkiezingsmanifest. Voor de sociaaldemocraten zal Europa streng moeten waken over inspanningen van lidstaten om armoede, werkloosheid en ongelijkheid tegen te gaan. Net zoals ze dat nu doet voor de begrotingen van haar lidstaten. Een aantal duidelijke prioriteiten zullen naar voor geschoven worden. Niet besparen, maar een resolute aanpak van de jeugdwerkloosheid is de absolute topprioriteit. Elke Europeaan moet kunnen rondkomen met zijn loon, en gelijk werk moet onder gelijke voorwaarden in dezelfde lidstaat.

We staan voor een kantelmoment. In mei kunnen we Europa van koers doen veranderen. De sociaaldemocraten gaan samen voor een ander, meer progressief en sociaal Europa.

Operatie Innesto herlanceert Vlaamse christendemocraten

Frederiek Vermeulen en

Vincent Van Peteghem (CD&V)

Toen de voorzitter van de Vlaamse christendemocraten, Wouter Beke, drie weken voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2012 stelde dat de partij geen verhaal had en daar dringend naar op zoek moest, was het toch even schrikken.¹ Een vreemde uitspraak voor een voorzitter wiens partij volgens alle peilingen rake klappen zou krijgen. "Als de voorzitter er al niet meer in gelooft, waarom zouden de kiezers dat wel doen?", hoorde je vele leden denken. Maar niemand wist dat Beke ondertussen al enkele maanden een meer dan noodzakelijke vernieuwingsoperatie aan het uitdenken was.

Een jaar nadat de socialisten, liberalen en christendemocraten van de regering-Di Rupo met de steun van de Groenen in 2011 de krijtlijnen voor een zesde staats-hervorming hadden uitgetekend, moest CD&V (Christen-Democratisch & Vlaams), op zoek naar een nieuw discours om zich klaar te stomen voor de Vlaamse, federale en Europese verkiezingen van 2014. Intern debat was er op dat moment amper, terwijl duidelijk werd dat de gevolgen van de wereldwijde financiële en economische crisis ook steeds meer merkbaar werden in eigen land. Het was van bij het begin duidelijk dat een nieuw programma vooral socio-economisch en niet communautair zou zijn.

Met de vernieuwingsoperatie begon Wouter Beke aan de derde van zijn drie verkiezingsbeloftes als partijvoorzitter: (i)

een communautair akkoord, (ii) electoraal standhouden bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2012 en (iii) de partij opnieuw een duidelijke en herkenbare inhoudelijke lijn geven.

Aan de lancering van *Operatie Innesso*, een Italiaanse term uit de wijnbouw waarbij jonge scheuten worden geënt om oude sterke ranken te versterken, ging maanden voorbereidingswerk vooraf. Om van het klassieke imago van 'enerzijds anderzijds'-partij af te raken, vond Beke dat een alternatief traject noodzakelijk was. Nieuwe ideeën waren er misschien wel aan de partijtopy; een programmatekst schrijven samen met de klassieke bewegingen binnen de partij zou echter alleen maar *meer van hetzelfde* opleveren.

Beke haalde de mosterd voor zijn nieuwe aanpak allicht bij het begin van zijn eigen politieke carrière. In 2001 verzamelde toenmalig voorzitter Stefaan De Clerck, in aanloop naar het vernieuwingscongres van Kortrijk, tien jongeren, onder wie Beke, om een nieuw programma voor te bereiden. Het was voor hem de start van een mooi politiek parcours. Beke heeft nooit onder stoelen of banken gestoken een zelfde doel voor ogen te hebben met Operatie Innesso.

Het klassieke voortraject

In een klassiek voortraject wordt een congresstekst voorgesteld door de studiedienst op basis van wat door werkgroepen, vaak samengesteld uit parlementsleden en kabinetmedewerkers, wordt aangeleverd. Na bespreking op de algemene vergadering kunnen alle parlementaire fracties, de

geledingen (jongeren-, vrouwen- en seniorenwerking), de lokale, regionale en provinciale afdelingen voorstellen formuleren om de tekst aan te passen. De amendementen van lokale en regionale afdelingen worden pas aanvaard als ze voldoende steun krijgen op provinciale congressen.

Aan de hand van amendementen, die ofwel een verfijning, een uitbreiding of net een schrapping voorstellen, kan de tekst aangepast worden. Alle amendementen worden vervolgens door de congrescommissie verwerkt: ze worden aanvaard of ter discussie voorgelegd aan het congres.

Beke voelde perfect aan dat een klassiek voortraject, waarbij de studiedienst een congresstekst uitwerkt, weinig inhoudelijke vernieuwing zou brengen. De partij riskeerde geen keuzes te maken en ambtelijke teksten te produceren. Net wat de partij niet nodig had. Heel omzichtig creëerde de voorzitter binnen de partij een draagvlak voor een niet-klassiek voortraject. Operatie Innesso was geboren.

Het niet-klassieke voortraject

Deze keer werd voor een andere aanpak gekozen. Een dertigtal actieve militanten uit de verschillende provincies werd door Wouter Beke samengebracht in de buurt van Leuven om na te denken over hoe "vanuit het begrip *empowerment* de Vlaming in een veranderende wereld sterker kan worden gemaakt" en om met nieuwe ideeën mee te werken aan de vernieuwing van de partij.

De dertig, die samen de Innesso30-groep vormden, hadden elkaar daarvoor nooit ontmoet en wisten niet wat hen

precies te wachten stond. Ze hadden een niet-alledaagse vraag gekregen van de voorzitter om die zaterdag vrij te houden met de expliciete vraag om niet te communiceren naar de buitenwereld (maar met wie? over wat?). Eenmaal samen, werden de dertig meteen voorgesteld aan de media als *high potentials*.² Ze hadden zich aan veel verwacht, maar niet dat ze zouden worden opgewacht door alle nationale media die live verslaggeving van de bijeenkomst zouden brengen in het mid-dagjournaal.

De aanpak noch de voorstelling kon op veel animo rekenen binnen de partij. Nog voor de groep zelf wist wat haar te doen stond, lieten niet-geselecteerde leden, vooral jongeren, hun ongenoegen via sociale media blijken. Dat de groep van dertig informeel door de voorzitter en de partijtop werd samengesteld (in overleg met de provinciale afdelingen), zal hierbij waarschijnlijk niet geholpen hebben. En dat de term *high potentials* werd gebruikt, was voor een partij die met een politieke academie en talloze vormingen volop inzet op de kwaliteit van haar politiek personeel niet echt tactvol ten opzichte van alle andere geëngageerde leden.

Maar de beeldvorming in de buitenwereld was er en die was positief. De voorzitter had dertig mensen uitgekozen en zij zouden de partijkoers bepalen. Daar was het om te doen: duidelijk maken dat CD&V met nieuwe gezichten op zoek ging naar een nieuw verhaal. Dat nieuwe verhaal zou geschreven worden door dertig leden, een mix van doorwinterde kabinetsmedewerkers die de partij door en door kennen, lokale sterkhouders en men-

sen zonder nationale ervaring. Een groep die voldoende *out of the box* kon denken, omdat ze geen gevestigde belangen te verdedigen had of al een nationaal politiek of parlementair mandaat bekleedde.

De groep kreeg amper vijf weken de tijd (de kerstperiode en de politiek drukke januarimaand inbegrepen) om die vernieuwende ideeën kenbaar te maken. De leden konden daarbij op de inhoudelijke en logistieke steun van de partij rekenen, maar elk initiatief moest van hen komen. De studiedienst, die ook de uiteindelijke congresstekst zou schrijven, zou het hele traject begeleiden. Een afgesloten online-forum werd door de partij ter beschikking gesteld om ideeën te spuien.

Al van bij het begin waren verwarring en onduidelijkheid echter troef. De hele opzet was voor de partij veeleer een experiment en hoewel de dertig, vooral jongere, leden elkaar amper kenden, moesten ze op korte termijn grote verwachtingen inlossen. Resultaat: de studiedienst, die ervoor moest zorgen dat een tekst klaarlag tegen de start van het klassieke traject, speelde op zeker en begon in alle discretie aan een eigen tekst te schrijven. Binnen de Innesto30-groep leefde al bij het begin het gevoel dat niet over alle thema's zou kunnen worden gesproken (zoals bijvoorbeeld het in vraag stellen van de communautaire lijn). Feitelijk wist de groep van geen hout pijlen te maken. Het onlineforum was geen succes. Niemand wilde afgemaakt worden omwille van een slecht idee en de ondersteuning van de studiedienst leek bij momenten meer op het verdedigen van de traditionele standpunten dan op het op zoek gaan naar vernieuwende ideeën. Bovendien leek de partij

eerder geïnteresseerd in concrete ideeën en werd er amper over 'het grote verhaal' gesproken. Er was nauwelijks dynamiek in de groep. Op een handvol mensen na, die een breder samenhangend verhaal schreven over waar de partij op middellange termijn moest voor staan en die drie keer samenkwamen, waren er amper fysieke samenkomsten. De input op het forum was beperkt en de studiedienst maakte een strenge selectie.

Bij het slotmoment eind januari 2013 kwam de hele groep voor het eerst opnieuw fysiek samen. De sfeer was gespannen en iedereen was het erover eens dat alleen *online* communiceren onvoldoende was en dat het nieuwe traject niet had opgeleverd wat het had moeten zijn, behalve dat de media wel duidelijk hadden gemaakt dat CD&V aan een nieuw verhaal aan het werken was.

Terwijl het van de meet af aan de bedoeling was om de bredere partij in een latere fase te betrekken bij het schrijven van de congresstekst door het organiseren van debatavonden en werkgroepen, werd het proces versneld omwille van de negatieve reacties die er volgden op de selectie van de dertig. Innesto30 maakte al snel plaats voor Innesto300. Het forum werd opengesteld en het debat werd dagelijks aangezwengeld aan de hand van stellingen en *pop polls*.

Ondertussen deed de studiedienst wat van hem verwacht werd: hij schreef een eerste versie van de congresstekst die op 2 mei 2013 aan de pers werd voorgesteld. Van de 83 pagina's tellende congresstekst zou uiteindelijk alleen het inkorten van de zomervakantie van acht tot zes weken blijven hangen.³

Vanaf dat moment hield het alternatieve traject op te bestaan en viel de partij terug op het klassieke traject. De tekst kwam in handen van de lokale afdelingen, de provincies en de geledingen. Innesto300 werd Innesto30000, de aanduiding dat alle leden mochten meeschrijven aan de congresstekst.

Wat met Innesto30?

Voor de partij was het Innesto30-concept steeds balanceren op een slappe koord. Er was enerzijds ongerustheid bij de parlementsleden en ministers dat een groep zogenaamde *high potentials* de koers van de partij zomaar in vraag kon stellen en wel eens het roer zou kunnen overnemen, terwijl anderzijds de groep van dertig zich miskend voelde. Hoewel ze naar voor werden geschoven als *high potentials* (voor alle duidelijkheid: die term is geen uitvinding van de pers, maar is door de partij zelf gebruikt), kregen ze weinig of geen feedback van de partij en werden ze – na het afsluiten van het forum eind januari 2013 – niet meer betrokken bij het uitwerken van de teksten. Was hun bijdrage dan voor niets geweest? Was de input niet goed genoeg of paste die niet binnen de lijn die de partijtop wilde uitzetten? Ze zouden het nooit te weten komen... Vragen die enkele weken later terug zouden komen als partijvoorzitter Wouter Beke net voor het afsluiten van de interne consultatieronde zijn boek *Het moedige midden* lanceerde.⁴ Was de publicatie van het boek een teken dat de voorzitter de congresstekst van de partij onvoldoende vond?

Om de frustratie enigszins op te vangen, kreeg Innesto30 uiteindelijk wel toegang tot het klassieke traject, aangezien zij als afzonderlijke groep rechtstreeks amendementen kon indienen bij de congrescommissie (waarin trouwens drie mensen uit de Innesto30-groep werden opgenomen). Iets wat later tot verwarring zou leiden: voor de goegemeente had Innesto30 immers de tekst zelf geschreven, waarom zou zij haar eigen tekst dan amenderen?

De groep maakte volop gebruik van de mogelijkheid om amendementen in te dienen. In tegenstelling tot in de periode december-januari organiseerde de Innesto30-groep zich nu heel uitdrukkelijk. De groep kwam verschillende keren samen, overlegde en becommentarieerde de voorgelegde congresstekst. Uiteindelijk resulteerde dit in een honderdtal amendementen, waarvan vijf grote amendementen die vooral op de lange termijn focussen: de nood aan een federaal en sociaal Europa, een duurzame en innovatieve kanseneconomie, een rechtvaardige en slagkrachtige justitie, een sterk Vlaanderen in een bevestigd België en een performante overheid. Heel wat van deze amendementen werden uiteindelijk overgenomen in de congresstekst.

Op het congres zelf kregen enkele Innesto30-leden een vooraanstaande rol. Zo vroeg de partij aan sommigen onder hen om op te treden als verslaggever van één van de werkgroepen. De vertegenwoordigers werden niet door de groep gekozen, maar door de partij zelf, op basis van regionale spreiding, geslacht... of hun toekomstige plaats op de lijst bij de verkiezingen van 2014.

Conclusie

Het Innesto-traject werd een succes. Het liet de partij toe om *out of the box* te denken door met nieuwe methoden en nieuwe mensen aan nieuwe ideeën te werken voor een nieuw verhaal. Een groep onervaren militanten maakte het voor Wouter Beke makkelijker om het traditionele discours van méér Vlaanderen en staats-hervormingen om te buigen tot een sterk socio-economisch programma, dat tijdens het partijcongres door meer dan 3000 leden unaniem werd aangenomen.

Deel uitmaken van Innesto30 was een voorrecht. De kans krijgen om mee te schrijven aan een nieuw partijprogramma en om de discussies van op de eerste lijn te kunnen volgen, valt in de praktijk niet elk lid te beurt. We hebben interessante en belangrijke discussies gevoerd, hebben ideeën afgetoetst op verschillende echelons en richting gegeven aan de congresstekst. Anderzijds hadden wat meer tijd voor de eerste fase en duidelijkere verwachtingen waarschijnlijk nog meer creativiteit gegenereerd.

Operatie Innesto deed de partij opnieuw nadenken over haar eigen verhaal en tilde het interne debat op een hoger niveau, iets wat de partij nu moet zien verder te zetten. Het was een proces van vallen en opstaan, zowel voor de partij als voor wie erbij betrokken waren. Maar de doelstellingen werden – achteraf gezien – gerealiseerd: nieuwe gezichten werden naar voor geschoven en CD&V kon zich positioneren als de partij van de dialoog die doordachte keuzes maakt. Terugblikkend op alle media-aandacht waarop het concept kon

rekenen, waren deze doelstellingen eigenlijk al gerealiseerd bij de voorstelling van de congres tekst in mei 2013, en in mindere mate zelfs al bij het lanceren van de operatie in december 2012. Want perceptie is werkelijkheid in de politiek; toch in de aanloop naar de verkiezingen. Nadien komt het partijprogramma pas echt bovendrijven. De leidraad waarmee uiteindelijk politiek beleid zal worden gevoerd.

Noten

1. *Het Laatste Nieuws*, 24 september 2012, CD&V plant operatie om partij te vernieuwen, p. 8.
2. *De Standaard*, 15 december 2012, CD&V lanceert nieuwe scheuten op oude stokken, p. 10.
3. *Het Laatste Nieuws*, 3 mei 2013, Maak zomervakantie 3 weken korter, p. 6.
4. Wouter Beke (2013), *Het moedige midden*, Uitgeverij Pelckmans.

Ons Europa – de inzet van GroenLinks voor de Europese verkiezingen

Marjolein Meijer (GroenLinks)

Ook in Nederland zijn er in 2014 meerdere verkiezingen: de gemeenteraadsverkiezingen van 19 maart en de Europese verkiezingen van 22 mei. Dit betekent ook voor GroenLinks dat er verkiezingspro-

gramma's moesten worden geschreven. Zoals de statuten van de partij stellen: "In haar programma's wordt omschreven wat onder GroenLinkse politiek wordt verstaan". Dit biedt houvast aan politici, kiezers en – niet onbelangrijk – journalisten en wetenschappers. Het programma levert de inhoudelijke inspiratie voor de verkiezingscampagne. Het is een uitgelezen moment om de politieke standpunten nog eens integraal en afgestoft in de etalage te zetten.

In tegenstelling tot de Tweede Kamerverkiezingen worden de programma's niet doorgerekend door het Centraal Plan Bureau (CPB). Het zou wellicht interessant zijn als het CPB en het Planbureau voor de Leefomgeving verkiezingsprogramma's van de Europese partijen eens onder de loep zouden nemen. Dat zou Europese politieke partijen uitdagen om hun financiële en maatschappelijke beloften te concretiseren. Aan de democratische controle op de Europese politiek zou dit een waardevolle bijdrage leveren.

Gemeenteraadsverkiezingen

Voor de gemeenteraadsverkiezingen schrijven de lokale GroenLinks-afdelingen (ongeveer 220) allemaal hun eigen programma. Voor kleinere afdelingen is dit een behoorlijke klus, maar ook grote afdelingen hebben soms behoefte aan een handvat. Ter inspiratie kunnen afdelingen zich baseren op een basisprogramma. Dat basisprogramma werd geschreven door een redactiegroep van 18 lokale activisten, in samenwerking met het wetenschappelijk bureau van GroenLinks,

Bureau de Helling. De redactiegroep van lokale activisten uit het hele land werd gevormd na een open oproep in de partij. Zij baseerden zich bij het schrijven op verschillende discussiebijeenkomsten en zij schakelden experts van binnen en buiten de partij in. Het resultaat was 'Groene Politiek in een tijd van crisis', een document dat door afdelingen flexibel kan worden aangepast aan de lokale situatie. In het kader van de bezuinigingen, die in elke gemeente toeslaan, werd nog een aparte 'financiële bijsluiter' toegevoegd met suggesties om, waar mogelijk, bezuinigingen zo in te richten dat zij leiden tot een meer duurzame samenleving.

Europese verkiezingen

Sinds maart 2013 ben ik Internationaal secretaris in het partijbestuur van GroenLinks en als zodanig nauw betrokken bij de voorbereidingen voor de Europese verkiezingen. Ik was daarom deel van de programmacommissie die verantwoordelijk was voor de totstandkoming van het Europese programma van GroenLinks: 'Ons Europa'. GroenLinks bekleedt in Nederland een unieke positie: de partij is met overgave pro-Europees en pleit voor méér Europa. Anders dan D66 – ook een zelfverklaarde EU-fan – is GroenLinks wel bijzonder kritisch over de koers van de Unie en pleit zij voor radicale veranderingen om een sociaal en duurzaam Europa te realiseren. De inzet voor het verkiezingsprogramma was precies die unieke positie nog eens te onderstrepen in een toegankelijk programma.

Binnen GroenLinks stelt het partijbestuur een programmacommissie samen, die wordt ondersteund door een penvoerder van het wetenschappelijk bureau. Om zeker te zijn van frisse input – om 'meer van hetzelfde', dixit Vermeulen en Van Peteghem, te voorkomen – werd een commissie samengesteld van divers pluinage. Het voorzitterschap werd ter hand genomen door een ervaren wetenschapper en politicus: senator Tineke Strik. Verder waren politici zoals Bas Eickhout (Europarlementslid) en Jesse Klaver (nationaal parlementslid) en niet-politici in de commissie vertegenwoordigd. Activisten en relatieve buitenstaanders, jongeren en wetenschappers of voormalige wetenschappers maakten deel uit van de commissie. Laaggeschoolden zijn in het actieve kader van politieke partijen in Nederland vaak ondervertegenwoordigd en dat is ook zo voor GroenLinks. Deze programmacommissie bevestigde dat in ieder geval.

De gevolgde procedure zou door Vermeulen en Van Peteghem waarschijnlijk omschreven worden als het 'klassieke proces'. De programmacommissie nam in de verkennende fase het voortouw en koos thema's, hoofdstukindeling en speerpunten. Het schrijven (en herschrijven) gebeurde door de penvoerder van het wetenschappelijk bureau en door verschillende leden van de commissie. Min of meer tegelijk liep een informeel traject van inspreken. Experts van binnen en buiten de partij werden uitgenodigd om te reageren op conceptteksten en soms leidde dat tot grondige veranderingen. Er werden discussiebijeenkomsten georganiseerd met werkgroepen (bestaande uit leden rond

een thema), fracties en individuele leden. Dit alles resulteerde in een concept-verkiezingsprogramma dat door het partijbestuur wordt voorgelegd aan het ledencongres. Het programma bestaat uit een hoofdtekst en uit (concretere) programmapunten die o.a. nodig zijn voor kieswijzers. Het meer formele inspraakproces kwam wat later op gang: de weg naar het congres is geplaveid met amendementen. Amendementen worden alleen ingediend op de programmapunten, niet op de hoofdtekst. Die amendementenprocedure resulteert in dit geval in een kleine 200 amendementen, die op een bijeenkomst met de indieners, de programmacommissie en het partijbestuur bediscussieerd worden. Ze worden samengevoegd (vaak), ingetrokken (soms), van een positief advies voorzien door de programmacommissie (verrassend vaak) of gewijzigd. Uiteindelijk blijft een deel van de oorspronkelijke amendementen over voor stemming op het congres. Deze keer waren er verrassend weinig amendementen die op het congres nog controversieel waren. Het congres legt na stemming over de amendementen het uiteindelijke programma formeel vast.¹

Transnationale samenwerking

Een interessante extra dimensie aan de totstandkoming van dit verkiezingsprogramma wordt toegevoegd door onze Europese partij. De Europese Groene Partij was de eerste politieke familie die zich in 2004 van een Europese federatie van partijen omvormde tot een echte Europese partij. En hoewel we natuurlijk kunnen twisten over de invulling

van een 'gespied toekomstverhaal', zoals Caroline Gennez de gemeenschappelijke beginselverklaring van de PES omschrijft, zou ik willen betwisten dat de PES daarmee de eerste Europese partij is. De Europese Groene Partij en haar voorgangers formuleren al gezamenlijke verkiezingsprogramma's sinds 1994. In 2009 bood dit manifest 'A Green New Deal for Europe' een werkbaar, duurzaam en rechtvaardig alternatief voor de rechts-liberale agenda die Europa in een economische en financiële crisis had gestort, met een ecologische en sociale crisis in het vooruitzicht.

Het schrijven van een Europees verkiezingsprogramma gaat bij GroenLinks min of meer gelijk op met actieve deelname aan het schrijven van het *common manifesto* van de Europese Groene Partij. Vanaf een vroeg stadium wordt er door een senior beleidsmedewerker van GroenLinks meegewerkt aan dat manifesto en worden standpunten die voor GroenLinks van groot belang zijn zo goed mogelijk in de schrijfgroep van de EGP ingebracht en verdedigd. Tegelijkertijd levert het Europese proces input voor het GroenLinks-programma. Er is dus sprake van een wederzijdse kruisbestuiving. Zo vormt de EGP een belangrijke schakel tussen de groene partijen in de verschillende EU-landen, en tussen de nationale en de Europese politiek. En hoewel ook de 34 lidpartijen van de EGP op sommige punten sterk verschillen, vinden zij net als bij de PES consensus op hun gedeelde waarden: in dit geval ecologische verantwoordelijkheid en duurzaamheid, sociale bescherming, een inclusieve democratie en diversiteit.

Welke boodschap brengt het programma?

Uit mijn academische periode herinner ik me de discussies over de zeggingskracht van verkiezingsprogramma's. Waren dat niet platgeslagen, politiek wenselijke compromisteksten, waar de werkelijke intenties van een partij maar moeizaam uit gereconstrueerd konden worden, vroeg ik me wel af. Hoewel de verklarende kracht van elke tekst primair afhangt van de vraag die ermee beantwoord dient te worden, ben ik op dat vlak het afgelopen jaar wel wat wijzer geworden. In het proces van schrijven werden natuurlijk compromissen gesloten. Maar ook bleek dat in 'Ons Europa' ruimte was voor radicale voorstellen voor het aanpakken van de economische crisis en een betere Europese toekomst. Juist over die voorstellen bestond soms een brede consensus. Andere keren werden felle discussies gevoerd over ogenschijnlijk onbelangrijke bijzaken. Voor de wetenschapper betekent dat onzekerheid: het is op basis van de tekst nauwelijks vast te stellen over welke onderwerpen de compromissen gesloten zijn.

De inzet van de programmacommissie was ambitieus: GroenLinks wil het politieke debat over de Europese Unie veranderen. In Nederland is het politieke debat over Europese samenwerking platgeslagen tot 'voor Europa' of 'tegen Europa'. Zelfs de grote middenpartijen – samen toch verantwoordelijk voor de

volledige vormgeving van de EU van het Verdrag van Rome tot nu – laten zich bovendien steeds eurosceptischer uit. 'Blaming Europe' is een favoriet spelletje van onze politici, die daarmee hun handen in onschuld proberen te wassen. GroenLinks wil laten zien dat de huidige Europese Unie het product is van politieke keuzes, die in de afgelopen jaren overwegend door conservatieven en liberalen bepaald werden. Dat geldt ook voor de falende aanpak van de crisis in de afgelopen jaren. Daarom benadrukt ons programma dat er een sociale en duurzame weg uit de crisis is. Bijvoorbeeld door in Europees verband de financiële markten écht te temmen, opdat geen enkele bank meer *too big to fail* is, door de invoering van eurobonds en het instellen van een Europees stabiliseringsfonds (schokdemperfonds), door het belasten van vervuiling in plaats van arbeid en door het Stabiliteits- en Groeipact om te vormen tot een Welvaarts- en Duurzaamheids-pact. Een aantal van deze voorstellen is zeer vergaand, nieuw voor GroenLinks en taboe voor alle andere Nederlandse partijen. GroenLinks heeft laten zien dat een klassiek proces de inhoudelijke vernieuwing niet in de weg staat.

Noot

1. Zie <http://start.groenlinks.nl/euverkiezingsprogramma/>.